

Economische groei

- De economie van een heel land → schematisch
- Welke geld/goederenstromen zijn er?
- Welvaart en de verdeling daarvan
- Hoe kunnen we groeien als land?

WAAR HEBBEN WE
HET OVER?

H1: nationale economie

- Binnenlands product/inkomen
- Kringloop
- Geldstromen

§ 1.1: Binnenlands product

In de **macro economie** wordt gekeken naar de economie van een **héél land**.

§ 1.1: Binnenlands product

Belangrijke “graadmeter” hierin is het
binnenlands product/inkomen.

Op twee manieren te berekenen:

- Objectieve methode → via productie (§1)
- Subjectieve methode → via inkomens (§2)

EXAMPLE

TOEGEVOEGDE WAARDE: EEN ONDERNEMING VOEGT WAARDE TOE BIJ DE PRODUCTIE, DOOR DE INZET VAN PRODUCTIEMIDDELEN.

VOORBEELD: VAN KOFFIEBONEN WORDT KOFFIE GEMAAKT.

Grondstof

Waarde toevoegen

Arbeid
Natuur
Kapitaal
Ondernemerschap

Eindproduct

EXAMPLE

*HET TOEVOEGEN VAN WAARDE: VAN KOFFIEBES TOT
EINDPRODUCT.*

Waarde toevoegen

Koffieplantage verkoopt
1 kg koffiebessen voor € 1,- aan
een koffiebrander. **TW: € 1,-**

EXAMPLE

HET TOEVOEGEN VAN WAARDE: VAN KOFFIEBES TOT EINDPRODUCT.

Waarde toevoegen

Koffiebrander
koopt 1 kg bessen
in voor € 1,-.

Koffiebrander brandt de bes
tot een koffieboon. Hij verkoopt
dit voor € 3,-/kg aan D.E.

TW: € 2,-

Koffieplantage verkoopt
1 kg koffiebessen voor € 1,- aan
een koffiebrander. **TW: € 1,-**

EXAMPLE

HET TOEVOEGEN VAN WAARDE: VAN KOFFIEBES TOT EINDPRODUCT.

Waarde toevoegen

D.E. koopt 1 kg koffiebonen in voor € 3,-.

D.E. maalt, verpakt en maakt reclame. D.E. verkoopt koffie voor € 5,-/kg aan Albert Heijn.

TW: € 2,-

Koffiebrander koopt 1 kg bessen in voor € 1,-.

Koffiebrander brandt de bes tot een koffieboon. Hij verkoopt dit voor € 3,-/kg aan D.E.

TW: € 2,-

Koffieplantage verkoopt 1 kg koffiebessen voor € 1,- aan een koffiebrander. **TW: € 1,-**

EXAMPLE

HET TOEVOEGEN VAN WAARDE: VAN KOFFIEBES TOT EINDPRODUCT.

Waarde toevoeger

A.H. Koopt 1 kg gemalen koffie in voor € 5,-.

D.E. koopt 1 kg koffiebonen in voor € 3,-.

Koffiebrander koopt 1 kg bessen in voor € 1,-.

A.H. verkoopt voor € 8,-/kg.
TW: € 3,-

D.E. maalt, verpakt en maakt reclame. D.E. verkoopt koffie voor € 5,-/kg aan Albert Heijn.
TW: € 2,-

Koffiebrander brandt de bes tot een koffieboon. Hij verkoopt dit voor € 3,-/kg aan D.E.
TW: € 2,-

Koffieplantage verkoopt 1 kg koffiebessen voor € 1,- aan een koffiebrander. **TW: € 1,-**

EXAMPLE

*HET TOEVOEGEN VAN WAARDE: VAN KOFFIEBES TOT EINDPRODUCT.
WAT IS ER NU GEBEURD?*

ELKE SCHAKEL VOEGT WAARDE TOE:

PLUKKEN, BRANDEN, MALEN, VERPAKKEN, IN HET SCHAP ZETTEN →

DOOR DE INZET VAN PRODUCTIEMIDDELEN/FACTOREN:

ARBEID, NATUUR, KAPITAAL EN ONDERNEMERSCHAP.

DIE INZET KOST GELD → WORDT UITBETAALD ALS BELONING:

LOON, PACT, RENTE EN WINST.

EXAMPLE

HET TOEVOEGEN VAN WAARDE: VAN KOFFIEBES TOT EINDPRODUCT.

Waarde toevoeger

A.H. Koopt 1 kg gemalen koffie in voor € 5,-.

D.E. koopt 1 kg koffiebonen in voor € 3,-.

Koffiebrander koopt 1 kg bessen in voor € 1,-.

A.H. verkoopt voor € 8,-/kg.

TW: € 3,-

D.E. maalt, verpakt en maakt reclame. D.E. verkoopt koffie voor € 5,-/kg aan Albert Heijn.

TW: € 2,-

Koffiebrander brandt de bes tot een koffieboon. Hij verkoopt dit voor € 3,-/kg aan D.E.

TW: € 2,-

Koffieplantage verkoopt 1 kg koffiebessen voor € 1,- aan een koffiebrander.

TW: € 1,-

EXAMPLE

TOEGEVOEGDE WAARDE: EEN ONDERNEMING VOEGT WAARDE TOE BIJ DE PRODUCTIE, DOOR DE INZET VAN PRODUCTIEFACTOREN.

DE TOEGEVOEGDE WAARDE VAN HET HELE BEDRIJF DOUWE EGBERTS.

D.E. koopt de bonen in en maakt er koffie van.

D.E. huurt transport in dat de koffie naar AH brengt.

D.E. heeft dus zelf voor € 14 mln waarde toegevoegd.
 $€ 20 - € 4,5 - € 1,5$

D.E. verkoopt de koffie aan AH voor € 20 mln.

EXAMPLE

TOEGEVOEGDE WAARDE: EEN ONDERNEMING VOEGT WAARDE TOE BIJ DE PRODUCTIE, DOOR DE INZET VAN PRODUCTIEFACTOREN.

DE TOEGEVOEGDE WAARDE VAN HET HELE BEDRIJF DOUWE EGBERTS.

D.E. koopt de bonen in en maakt er koffie van.

D.E. huurt transport in dat de koffie naar AH brengt.

D.E. heeft dus zelf voor € 14 mln waarde toegevoegd.
 $€ 20 - € 4,5 - € 1,5$

D.E. verkoopt de koffie aan AH voor € 20 mln.

§ 1.1: Binnenlands product

Toegevoegde waarde: de inzet van productiemiddelen.

Bruto Binnenlands Product: het totaal van de TW van alle **bedrijven** en de **overheid** (*salarissen ambtenaren*).

§ 1.1: Binnenlands product

Kapitaalgoederen **slijten** → worden vervangen →
investeringen → betaald uit **afschrijvingen** (*opzij leggen
van geld voor vervanging*).

Netto Binnenlands Product (NBP) → **BBP - afschrijvingen**

Aan de slag

- Maak opgaven **1 t/m 6** van par 1.1
- Neem par 1.2 alvast door en begin eventueel aan de opgaven **7 t/m 10**
- Nakijkboekjes liggen hier
- Vooruitwerken? **Par 1.3 is lastig** en behandel ik maandag. Neem deze alvast goed door.

§ 1.2: Binnenlands inkomen

Het **BBP** op de **subjectieve** manier berekenen geeft het **binnenlands inkomen**.

Hierbij wordt gekeken naar de **beloningen** van de productiefactoren.

§ 1.2: Binnenlands inkomen

§ 1.2: Binnenlands inkomen

In het kort:

- Produceren → inzet PF → **Binnenl Prod**
- Belonen → inkomen voor de PF → **Binnenl Ink**

§ 1.2: Binnenlands inkomen

Verschil tussen binnenlands en nationaal

- **Binnenlands** → binnen de landsgrenzen
- **Nationaal** → **inclusief saldo inkomens** (arbeid en vermogen) van/naar het **buitenland**.

EXAMPLE

Nationaal inkomen

Ik woon in Ned, maar werk in België.

Nu gaat de PF arbeid van Ned → België.

Er komt inkomen (beloning) van België → Ned.

Dat inkomen wordt opgeteld bij dat van Nederland → nationaal

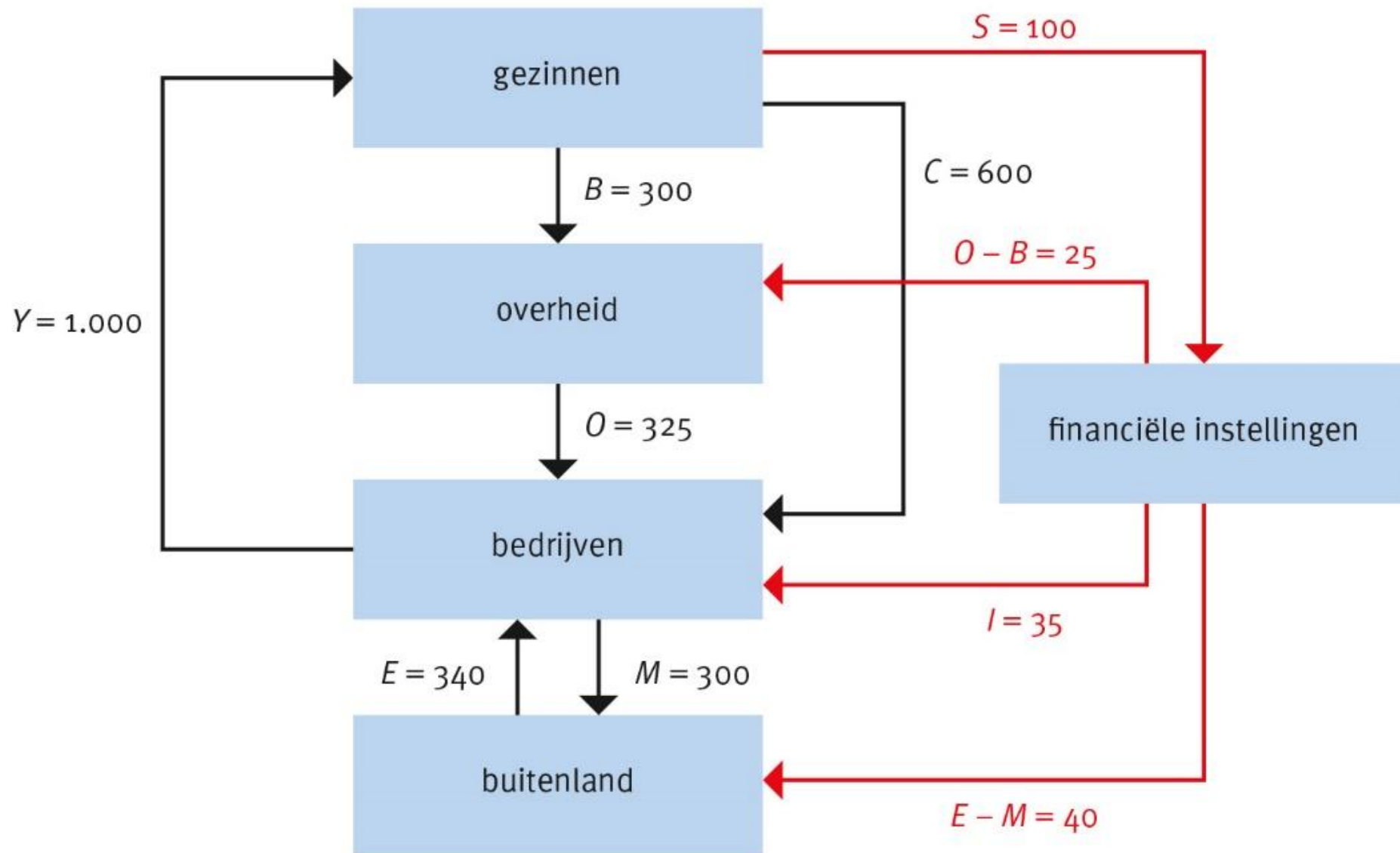

§ 1.2: Binnenlands inkomen

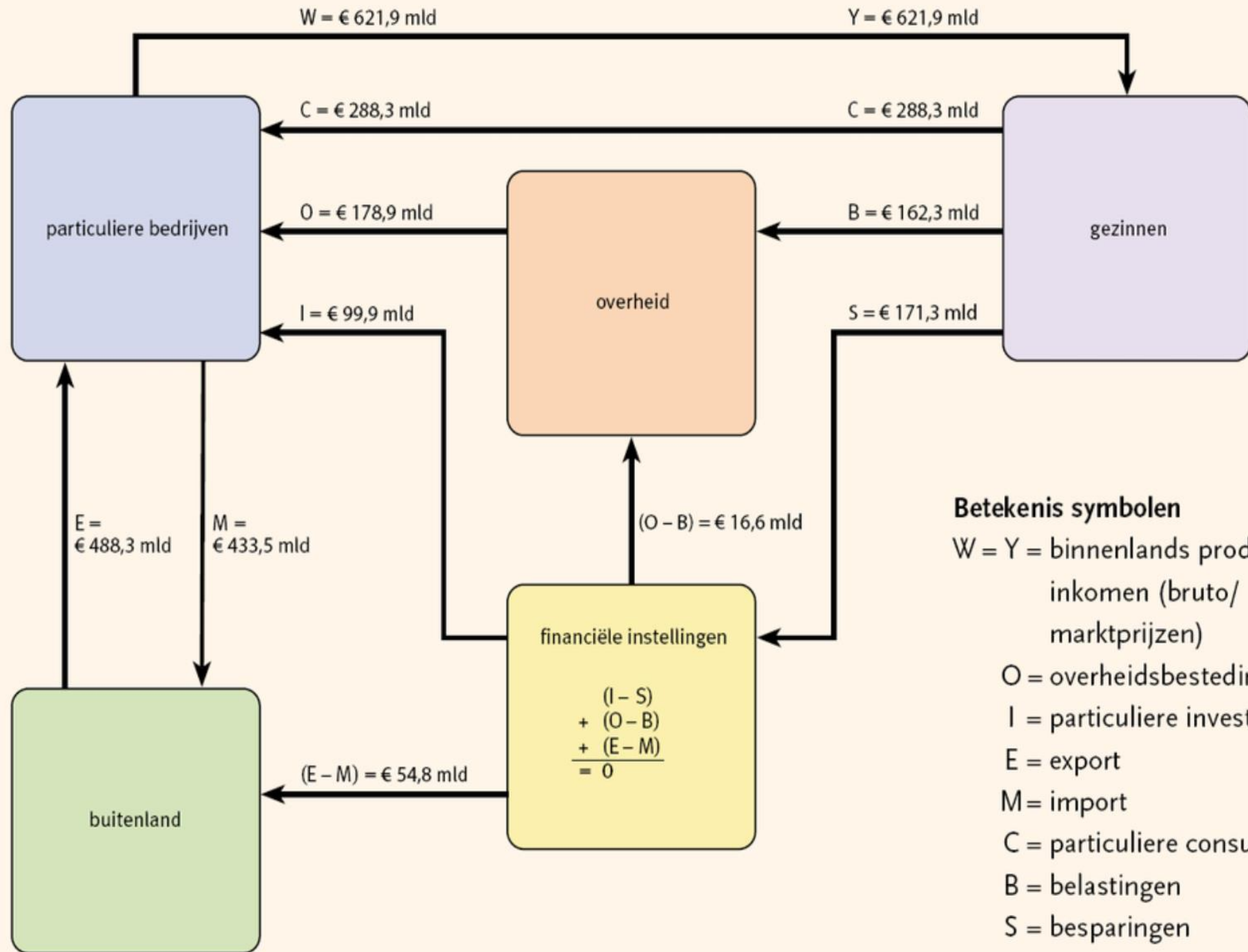

Je hebt nu dus:

- **Product = inkomen** → **ALTIJD** hetzelfde
- **Bruto en netto** → verschil door afschrijvingen
- **Binnenlands en nationaal** → binnen of buiten de landsgrenzen

$Y = \text{nni}$, $C = \text{consumptie}$, $O = \text{overheidsbestedingen}$, $E = \text{export}$, $M = \text{import}$, $I = \text{netto-investeringen}$, $S = \text{besparingen}$

Betekenis symbolen

$W = Y =$ binnenlands product/
inkomen (bruto/
marktprijzen)

$O =$ overheidsbestedingen

$I =$ particuliere investeringen

$E =$ export

$M =$ import

$C =$ particuliere consumptie

$B =$ belastingen

$S =$ besparingen

§ 1.3: Kringloop

Economische kringloop: **geldstromen** tussen de **sectoren** in de economie →

- Gezinnen
- Bedrijven
- Overheid
- Financiële instellingen
- Buitenland

§ 1.3: Kringloop

Een economie (kringloop) heeft twee “kanten”:

- **Consumptiezijde**: hoe wordt het inkomen **besteed**?
- **Productiezijde**: hoe wordt het inkomen **verdiend**?

§ 1.3: Kringloop

Consumptiezijde (bbi) →

Consumeren + **S**paren + **B**elasting betalen →

$$bbi = C + S + B$$

Productiezijde (bbp) →

Cons. + **I**nvest + **O**verh.best. + **E**xport – **iM**port

$$bbp = C + I + O + E - M$$

§ 1.3: Kringloop

Binnenlands inkomen = Binnenlands product

$$C + S + B = C + I + O + E - M$$

Hieruit volgt:

$$(I - S) + (O - B) + (E - M) = 0 \text{ (nul)} \rightarrow$$

$$(S - I) + (B - O) = E - M$$

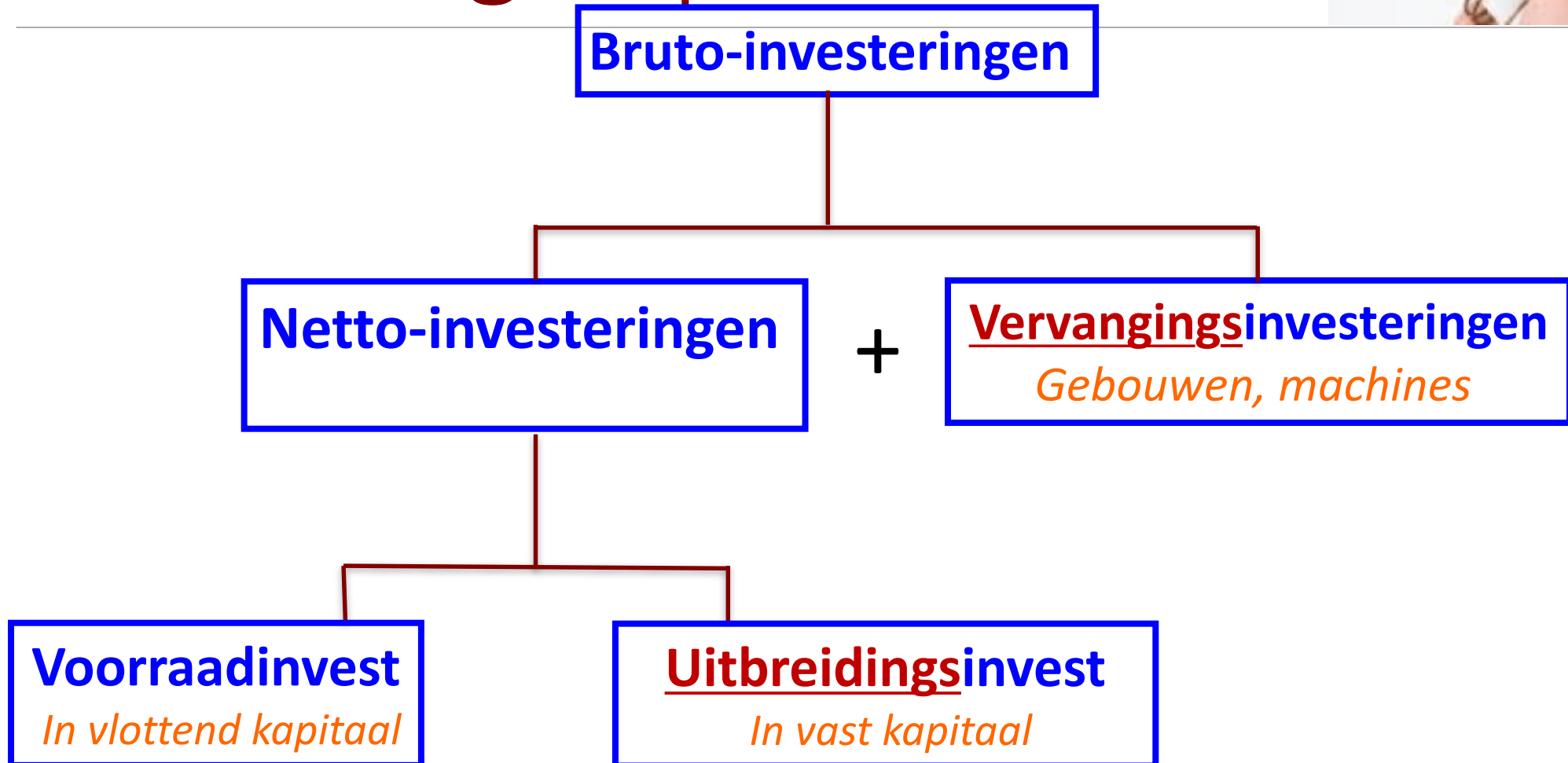

§ 1.3: Kringloop

- $(S - I) \rightarrow$ **particulier** spaarsaldo: verschil tussen het spaargeld (S) en de investeringen (I)
 - $(B - O) \rightarrow$ **begrotingssaldo** overheid: verschil tussen ontvangsten (B) en uitgaven (O)
- $\rightarrow (S - I) + (B - O) \rightarrow$ **nationaal spaarsaldo**
- $(E - M) \rightarrow$ **betalingssaldo** buitenland: verschil export (E) en import (M).

nationaal spaarsaldo = saldo betalingsbalans

§ 1.3: Kringloop

§ 1.3: Kringloop

Onthouden:

- gaat over geldstromen
- inkomend = uitgaand → blijft geen geld over
- altijd evenwicht: $(S-I) + (B-O) = (E-M)$

§ 1.4: Nationale rekeningen

Nationale rekeningen: het overzicht van de **geldstromen** tussen de **sectoren** in de economie.

Bron 27 Nationale rekeningen.

Ingaande geldstroom	Gezinnen	Uitgaande geldstroom
$Y = 1.000$	$C = 600$ $B = 300$ $S = 100$ <hr/> 1.000	

Ingaande geldstroom	Overheid	Uitgaande geldstroom
$B = 300$ $O - B = 25$ <hr/> 325	$O = 325$	

Ingaande geldstroom	Bedrijven	Uitgaande geldstroom
$C = 600$ $I = 35$ $O = 325$ $E = 340$ <hr/> 1.300	$Y = 1.000$ $M = 300$ <hr/> 1.300	

Ingaande geldstroom	Buitenland	Uitgaande geldstroom
$M = 300$ $E - M = 40$	$E = 340$	

Ingaande geldstroom	Financiële instellingen	Uitgaande geldstroom
$S = 100$	$I = 35$ $O - B = 25$ $E - M = 40$ <hr/> 100	

§ 1.4: Nationale rekeningen

Nationale rekeningen: het overzicht van de **geldstromen** tussen de **sectoren** in de economie.

Samenvatting van de NR → **staat van middelen en bestedingen.**

Bron 28 De staat van middelen en bestedingen.

Middelen		Bestedingen	
Nationaal inkomen	$Y = 1.000$	Particuliere consumptie	$C = 600$
Import	$M = 300$	Netto-investeringen	$I = 35$
		Overheidsbestedingen	$O = 325$
		Export	$E = 340$
	_____+		_____+
Totaal	1.300	Totaal	1.300

§ 1.5: De betalingsbalans

Betalingsbalans (BB): het overzicht van **financiële transacties** *tussen* landen → internationale handel.

De BB bestaat uit twee delen:

- Lopende rekening (LR)
- Kapitaalrekening (KR)

§ 1.5: De betalingsbalans

Lopende rekening: saldo tussen **E**xport en **iM**port (E-M)

- Goederenrekening → alle goederen
- Dienstrekening → alle diensten
- Primaire inkomens → loon/rente uit buitenland
- Inkomensoverdracht → zonder tegenprestatie

betalingsbalans

inkomsten

uitgaven

goederenrekening (handelsbalans)

dienstenrekening

primaire inkomensrekening

inkomenoverdrachtenrekening

lopende rekening

+

§ 1.5: De betalingsbalans

Kapitaalrekening:

- Goederenrekening
- Dienstenrekening
- Primaire inkomens → loon, rente uit buitenland
- Inkomensoverdracht → zonder tegenprestatie

Bron 30 De betalingsbalans.

		betalingsbalans		
		inkomsten	uitgaven	
lopende rekening	{	goederenrekening (handelsbalans)		
		dienstenrekening		
		primaire inkomensrekening		
		inkomenoverdrachtenrekening		
		saldo lopende rekening		+
		kapitaalrekening		
		saldo kapitaalrekening		+
		saldo betalingsbalans		+

H2: Economische groei

- Welvaart → hoe meten we dat?
- De verdeling van welvaart → Lorenzcurve
- De herverdeling van welvaart
- Nederlands belastingstelsel → boxen en schijven

§ 2.1: Het meten van welvaart

Welvaart wordt vaak gemeten door te kijken naar het **BBP** → Bruto Binnenlands Product.

→ *Hoeveel we verdienen als land in één jaar.*

Er zijn echter **drie zaken** waar het BBP **géén rekening** mee houdt, maar die **wel belangrijk** zijn.

§ 2.1: Het meten van welvaart

BBP houdt geen rekening met:

- Het **consumentensurplus** → BBP kijkt alleen naar de omzet.
- **Externe effecten** → milieuvervuiling, geluidsoverlast
(bijv uitbreiding Schiphol)
- **Onbetaalde arbeid** → niet alles staat geregistreerd, maar verhoogt de welvaart wel *(bijv vrijwilligerswerk)*

§ 2.1: Het meten van welvaart

Twee vormen die je vaak tegenkomt:

- Welvaart in **enge zin** → het totale consumenten – en producentensurplus.
- Welvaart in **ruime zin** → hier wordt ook rekening gehouden met externe effecten.

§ 2.2: De verdeling van welvaart

Het BBP gaat over de **hoogte** van de welvaart.

Het zegt niets over de **verdeling** hiervan.

Een manier om dit wel te doen → **Lorenzcurve**

§ 2.2: De verdeling van welvaart

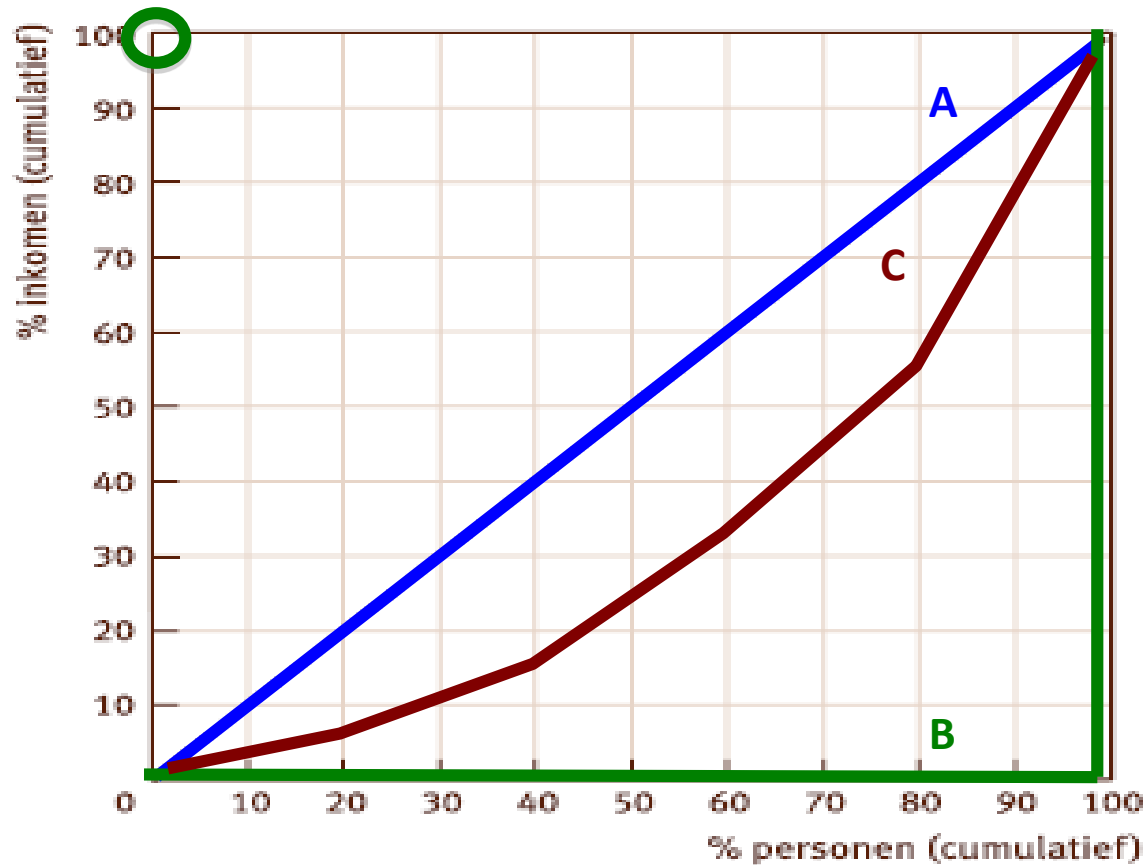

Een **Lorenzcurve** geeft aan: hoeveel % van het **totale inkomen** wordt verdiend door hoeveel % van de **mensen**?

De curve geeft aan of de inkomens “**scheef/ongelijk**” zijn verdeeld.

Bijv: 10% van de bevolking heeft 80% van het inkomen.

EXAMPLE

Lijn A: Iedereen verdient evenveel en hetzelfde.

Lijn B: 99% verdient niets.....

Lijn B: 1% verdient alles

Lijn C: gelijkmatiger verdeling

§ 2.2: De verdeling van welvaart

Wat moet je kennen/kunnen:

- Coördinaten berekenen, aflezen en interpreteren
- Lorenzcurve tekenen
- Hoe verder de curve van de 45^0 -lijn ligt, hoe **schever** de inkomens zijn verdeeld → de **inkomensverschillen** zijn dan **relatief groter**.

Bron 14

EXAMPLE

Hoe teken je een Lorenzcurve?

- Bereken hoeveel het **totale inkomen** is.
- Bereken hoeveel **mensen** er zijn in het **totaal**.
- Bereken nu hoeveel **%** van het **inkomen** wordt verdiend door een **deel van de groep** (10%)
- Doe dit voor **alle groepen** en je hebt het totaal.

Bron 14

Het totale inkomen is: € 69.770

Er zijn 10 groepen → iedere groep is dus 10%

De eerste groep (persoon 1 t/m 10):

- Verdient: € 2.050
- Dat is $2.050 / 69.770 \times 100\% = 2,9\%$ van het totaal.

Dus: de eerste 10% van de groep verdient 2,9%

Bron 14

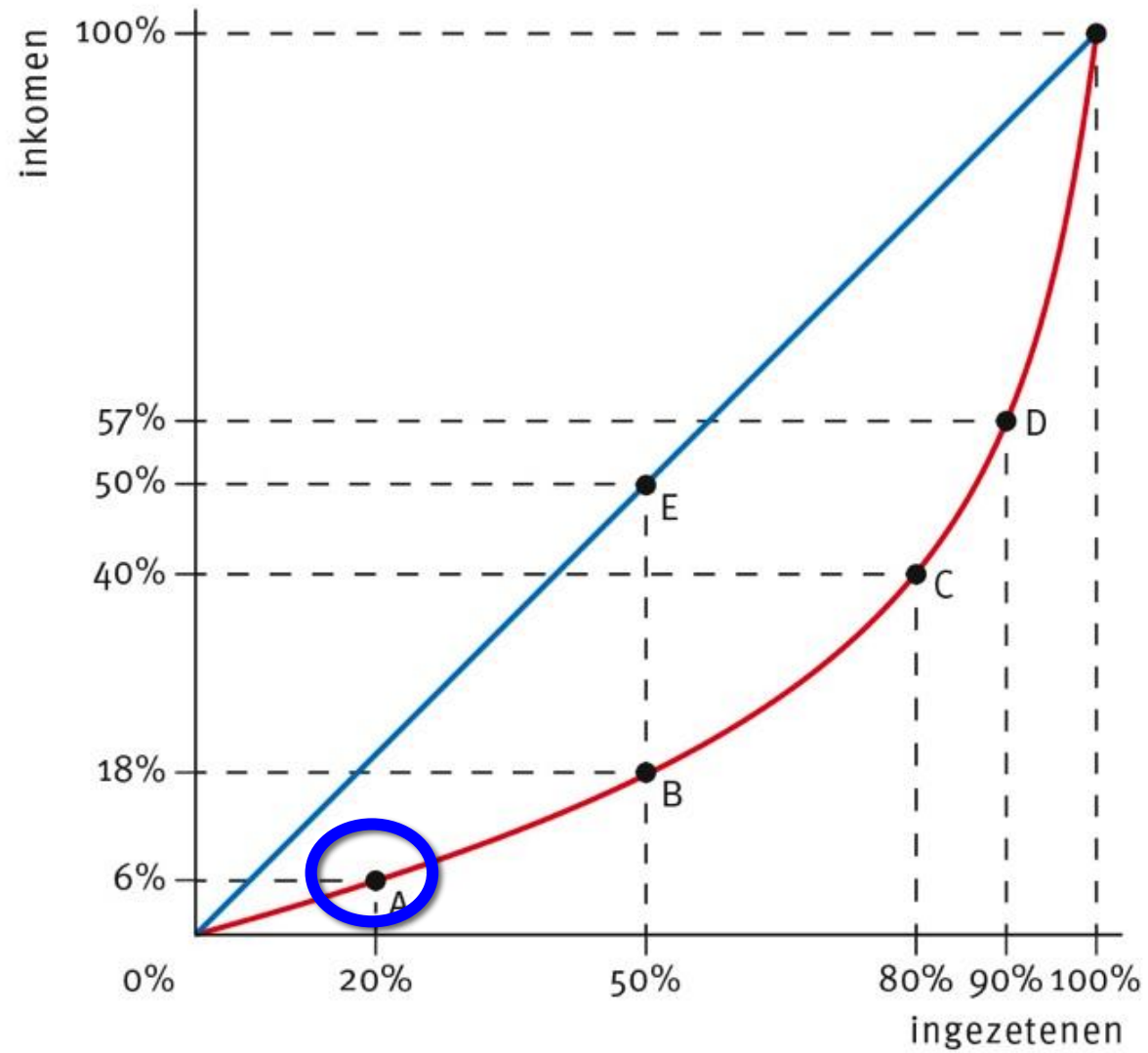
Het totale inkomen is: € 69.770

De tweede groep (persoon 11 t/m 20):

- Verdient: € 2.130
- De 1^e en 2^e groep samen verdienen: € 4.180
- Dat is $4.180 / 69.770 \times 100\% = 6,0 \%$ van het totaal.

Dus: 20% (10 + 10) van de groep verdient 6,0%

Bron 14

EXAMPLE

Bron 14

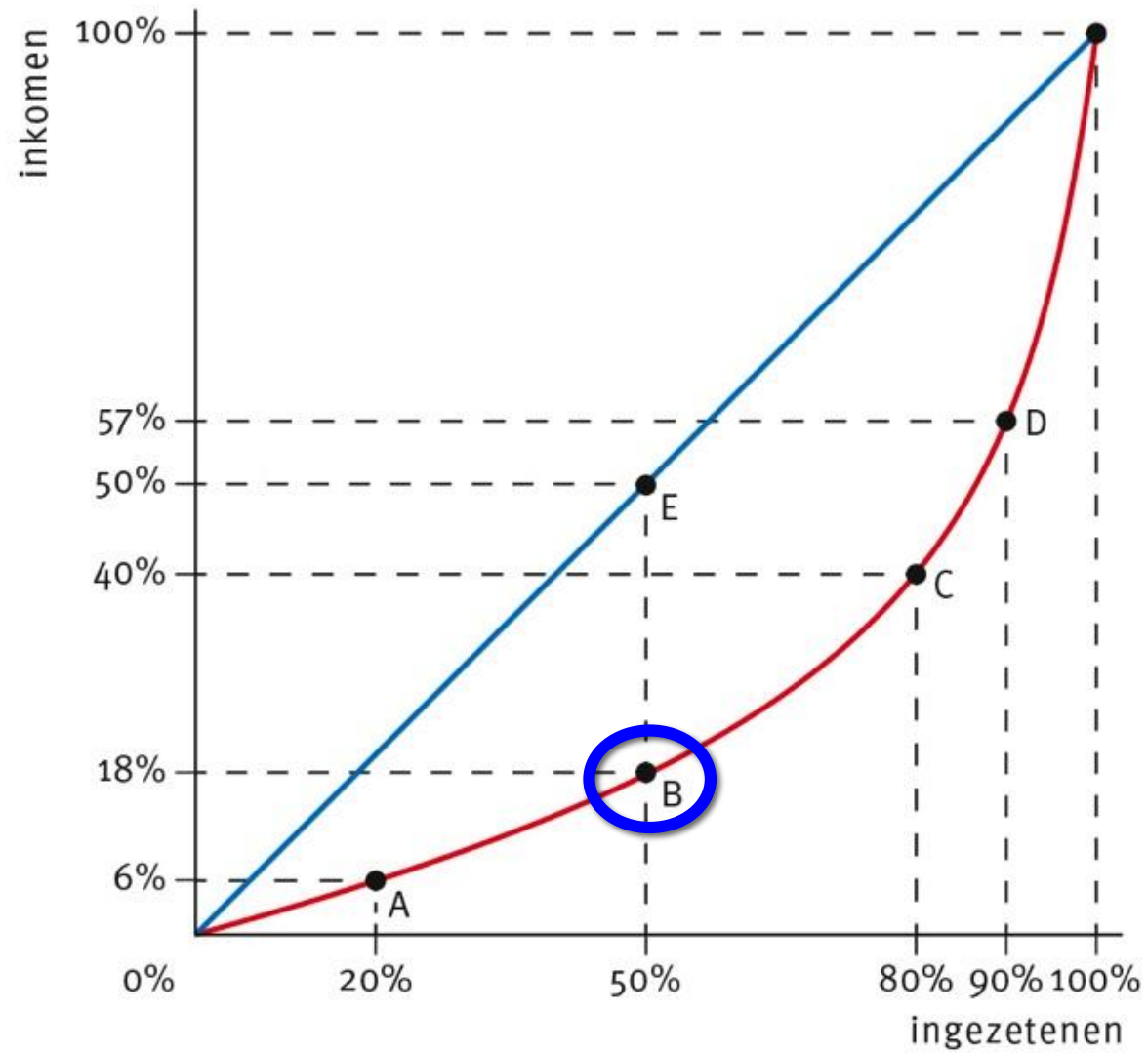
Het totale inkomen is: € 69.770

De vijfde groep (persoon 41 t/m 50):

- Verdient: € 4.000
- De 1^e t/m 5^e groep samen verdienen: € 12.560
- Dat is $12.560 / 69.770 \times 100\% = 18,0\%$ van het totaal.

Dus: 50% van de groep verdient 18%

Bron 14

EXAMPLE

§ 2.3: Herverdeling van welvaart

In Nederland zijn er veel verschillende soorten belasting → **belastingstelsel**

Iedereen die werkt, betaalt **loonbelasting** →

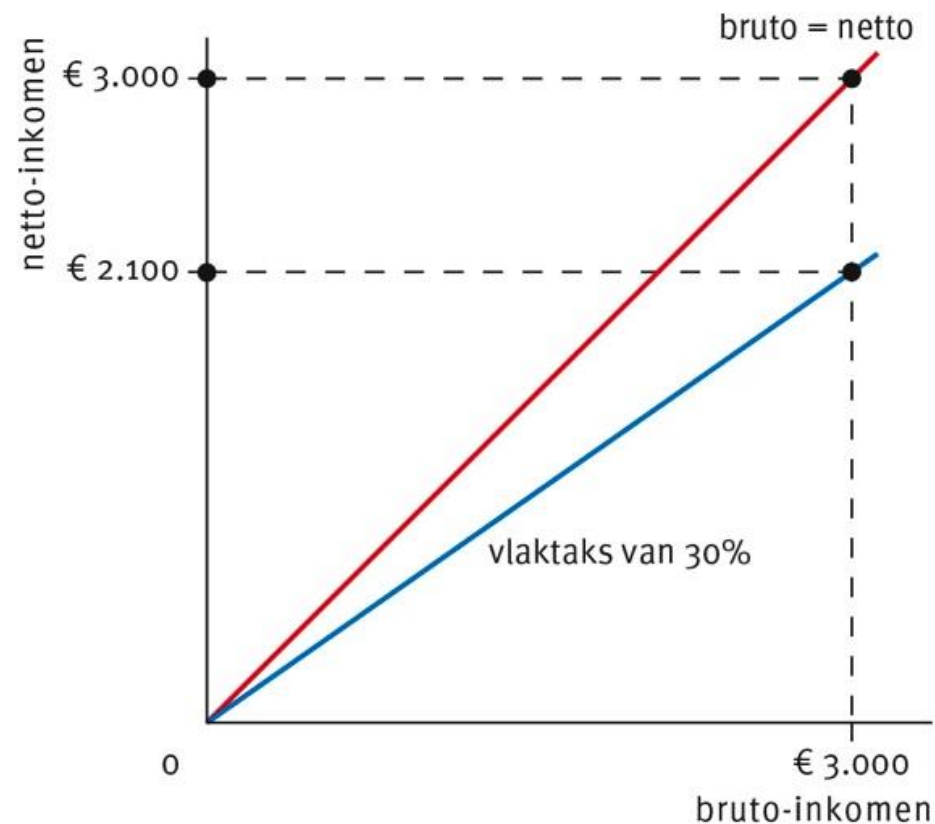
Primair inkomen (bruto salaris)

Loonbelasting -

Secundair inkomen (besteedbaar inkomen)

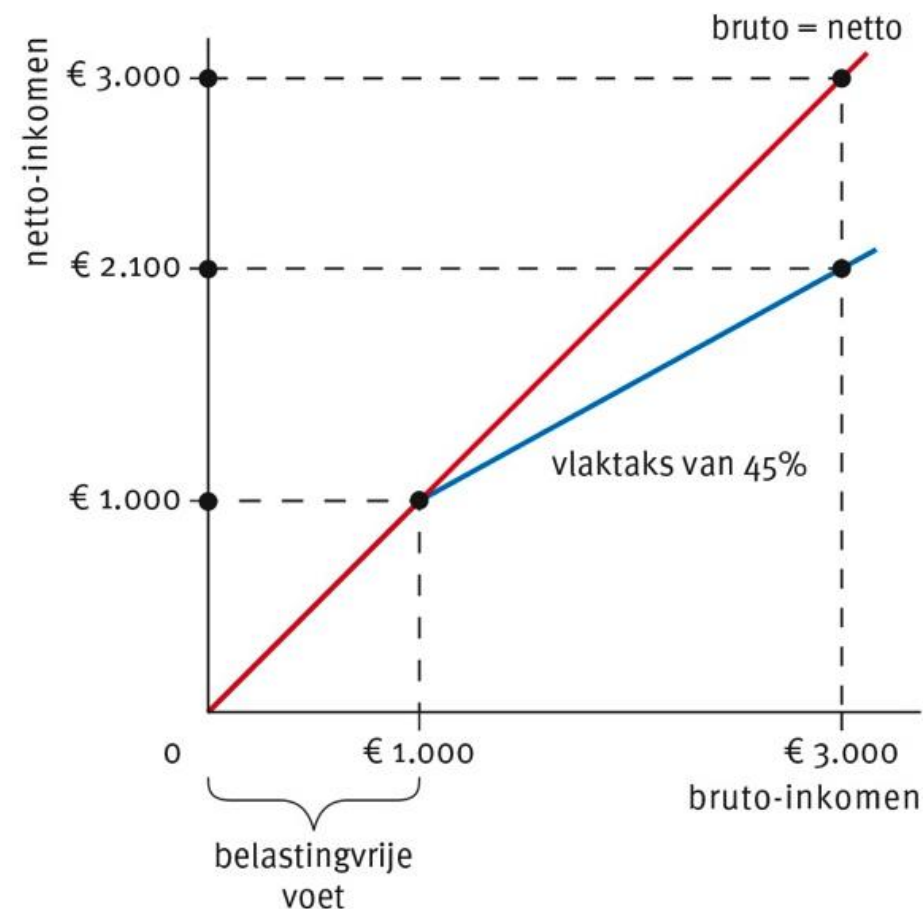
§ 2.3: Herverdeling van welvaart

Wanneer iedereen hetzelfde % belasting betaalt →
vlaktaks (proportioneel tarief)

§ 2.3: Herverdeling van welvaart

Belastingvrije voet → een **deel** van je loon waarover je **geen belasting** hoeft te betalen.

§ 2.3: Herverdeling van welvaart

Er zijn twee belangrijke tarieven:

- **Gemiddeld** → hoeveel belasting betaal je **gemiddeld** over je inkomen?
- **Marginaal** → hoeveel belasting betaal je over je **laatstverdiende** euro?

§ 2.3: Herverdeling van welvaart

Wanneer je **relatief** meer belasting betaalt bij een hoger inkomen → **progressief tarief**.

Hierdoor worden inkomensverschillen naar verhouding kleiner → **nivellering**.

§ 2.3: Herverdeling van welvaart

De overheid heeft diverse manieren om te nivelleren:

- **Belastingvrije voet** → de lagere inkomens betalen nu relatief minder belasting.
- **Heffingskortingen** → een korting op het bedrag aan belasting.

§ 2.4: Het Ned bel stelsel

In Nederland betaal je belasting over je inkomen.

Er zijn drie soorten (boxen)

- **Box 1:** Inkomen uit werk en woning
- **Box 2:** Aanmerkelijk belang (>5% aandelen)
- **Box 3:** Spaargeld of 2^e woning

§ 2.4: Het Ned bel stelsel

Box 1 → het **belastbare inkomen** uit box 1 wordt verdeeld over 4 schijven → oplopende percentages.

Bruto inkomen

Aftrekposten -

Belastbaar inkomen

Een lager belastbaar inkomen = minder belasting

§ 2.4: Het Ned bel stelsel

Box 2 → je betaalt **25% belasting** over het rendement van je aandelen.

Box 3 → je betaalt **1,2% belasting** over je spaargeld als dit meer dan € 30.000 is.

§ 2.4: Het Ned bel stelsel

De overheid geeft ook kortingen → o.a. **heffingskorting** en **arbeidskorting** → in minderen op de belasting.

Belastingaanslag → hoeveel je **uiteindelijk** moet **betalen**.

Dat is dus: box 1, 2 en 3 minus de kortingen

H3: Economische groei

- Economische groei en invloed van inflatie
- Structuur van een economie: kenmerken
- Hoe goed “presteert” een economie?
- Convergentie en divergentie

§ 3.1: De groei v/h BBP

Economische groei: %-verandering van het BBP.

- Nominale groei → **geen** rekening houden met **inflatie**
- Reële groei → **wel** rekening houden met **inflatie**

Voorbeeld nominale groei

Coca-Cola → € 1,50 per fles en 1.000 flessen verkocht

Dorito's → € 1,90 per zak en 1.000 zakken verkocht

BBP in jaar 1 is dan: € 1,50 x 1.000 = € 1.500

€ 1,90 x 1.000 = € 1.900 +

€ 3.400

Voorbeeld nominale groei

Coca-Cola → € 1,90 per fles en 1.200 flessen verkocht

Dorito's → € 2,10 per zak en 1.100 zakken verkocht

BBP in jaar 2 is dan: € 1,90 x 1.200 = € 2.280

€ 2,10 x 1.100 = € 2.310 +

€ 4.590

Voorbeeld nominale groei

Het BBP is nu gestegen van € 3.400 → € 4.590

Dat is: $(4.590 - 3.400) / 3.400 \times 100\% = 35\%$

Die stijging van 35% komt doordat:

- Er meer is verkocht
- De prijzen zijn gestegen (inflatie)

Voorbeeld reële groei

EXAMPLE

Als je het effect van de inflatie “eruit” haalt, heb je de reële groei.

Het BBP wordt dan gemeten met de prijzen uit jaar 1

Dat wordt dus: $€ 1,50 \times 1.200 = € 1.800$

$€ 1,90 \times 1.100 = \underline{€ 2.090} +$

€ 3.890

Voorbeeld reële groei

De reële groei in % is dan

$$(3.890 - 3.400) / 3.400 \times 100\% = 14,4\%$$

De reële groei is dus lager dan de nominale groei.

Dat is eigenlijk best logisch, want het effect van de inflatie wordt nu niet meegenomen.....

§ 3.1: De groei v/h BBP

Economische groei: %-verandering van het BBP.

- Nominale groei → geen rekening houden met inflatie
- Reële groei → wel rekening houden met inflatie

Besteedbaar Y stijgt → meer uitgeven → meer werk →
weer meer Y → etc. → hieruit volgt **economisch beleid**

§ 3.2: Structuur economie

Economische groei is mogelijk door **7 macro-economische structuurkenmerken**:

- **Menselijk kapitaal** → **kwantiteit** en **kwaliteit**
beroepsbevolking
- **Fysieke infrastructuur** → ligging, kwaliteit wegen, rivieren etc.

§ 3.2: Structuur economie

- **Sectorgrootte** → verdeling over de **vier sectoren**
(primair, secundair, tertiair, quartair)
- **Sociale infrastructuur** → rechtssysteem,
toegankelijkheid onderwijs, consumentenrecht

§ 3.2: Structuur economie

- **Categoriale inkomensverdeling** → verdeling van het Y over de **4 productiefactoren**.

Belangrijk: arbeidsinkomensquote (AIQ) → hoeveel % van het Y wordt uitgekeerd als **looninkomen** (zie pag 80)

Hogere AIQ → minder winst → minder investeringen

§ 3.2: Structuur economie

- **Monetaire infrastructuur** → bankenstelsel, de € en de maatschappelijke geldhoeveelheid.
- **Internationale betrekkingen** → onze samenwerking met de “rest van de wereld” en de E.U.

§ 3.3: Prestaties economie

Economische structuur bepaalt de **prestatie** van de economie.

Ook **andere factoren** bepalen hoe “goed het gaat” met de economie.

§ 3.3: Prestaties economie

- **Productiviteit** → bepaald door 4 productiefactoren → **innovatie** is noodzakelijk.

- **Technologische voortuitgang** → verbetering van **leefkwaliteit** en **werkomstandigheden**.

§ 3.3: Prestaties economie

- **Werkloosheid** → negatieve invloed op groei → **onbenut laten** van arbeid.

Hoogte opleiding speelt hierbij vaak een rol...

- **Scholing** → verbetering kwaliteit van arbeid → hogere **verdiencapaciteit** bedrijven.

§ 3.4: Conv en div

Er zijn (grote) **productiviteitsverschillen** tussen landen.

Dat leidt tot verschillen in inkomen en welvaart *tussen* landen:

- **Convergentie**: de verschillen worden kleiner.
- **Divergentie**: de verschillen worden groter.

§ 3.4: Conv en div

Wat maakt convergentie moeilijk?

- **Sector van een land:** landbouw vs high-tech
Apple/Tesla
- **Cultuur:** uitwisseling van mensen en producten kan moeilijk zijn

§ 3.4: Conv en div

- **Staatsinrichting:** democratie vs dictatuur
- **Politiek:** ontwikkeling van arme landen wordt “tegengehouden” door andere landen.
- **Historie:** arm land blijft arm en rijk land kan zich blijven ontwikkelen.

§ 3.4: Conv en div

Internationale handel kán landen helpen bij ontwikkeling.

Vrijhandel:

- onderling geen **invoerrechten**
- E.U.
- gemeenschappelijke munt (**€**)

§ 3.4: Conv en div

Protectie: bescherming eigen economie.

- hoge invoerrechten (*Trump China*)
- invoerquotum
- exportsubsidies → dumping

